

Språkspalten

Arsenikk og gamle analyser

Forklaringen på uttrykket «serumspeil» blir her knyttet til en engelsk kjemiker og gamle dagers testmetoder.

I Tidsskriftet i nr. 11/2007 spurte Arne Åsberg om opprinnelsen til uttrykket «serumspeil» (1). Og i nr. 13-14/2007 har Martin Grotnes gjort seg noen refleksjoner om opphavet (2). Jeg tror vi må tilbake til den engelske kjemikeren James Marsh (1794–1846) som utviklet en test for å påvise arsen i vev. Marsh-testen er svært sensitiv, den kan påvise arsenmengder helt ned til 0,02 mg (3). Testmaterialet legges i et reagensrør sammen med saltsyre og sinkgranulat, man får da dannet den meget giftige gassen arsenhydrid (AsH_3 , arsin). Ved oppvarming eller forbrenning av denne gassen avspaltes arsen, som kan kondensere på en kald flate, og danne et såkalt «arsenspeil» (arsenic mirror) (4). Uttrykket er for eksempel brukt på norsk i en artikkel fra 1878 (5) og i Salomonsens konversasjonsleksikon (6).

Testen ble utviklet i 1836, og er altså en av de eldste medikamentanalyser. Arsenikkforgiftning var vanlig i viktoriatidens England, og for lesere av Sherlock Holmes er Marsh-testen vel kjent (7).

Marsh-testen er en kvalitativ test. At uttrykket «arsenspeil» er blitt til «digitokinspeil» og «tobramycinspeil» i moderne sykehussjargong, er selvfølgelig like vilt som å kalle bærerene ved Kilimanjaro for «sherpaer».

Gunnar Hasle

hasle@reiseklinikken.com
Reiseklinikken
Oslo

Litteratur

1. Ødegaard R, Hem E. Serumspeil – en reminisens. Tidsskr Nor Lægeforen 2007; 127: 1541.
2. Grotnes M. I et speil... Tidsskr Nor Lægeforen 2007; 127: 1825.
3. Serial Killer Crime Index. www.crimezzz.net/forensic_history/index.htm [28.6.2007].
4. University of Denver. Dr. James. B. Calvert. www.du.edu/~jcalvert/phys/arsenic.htm [28.6.2007].
5. Project Runeberg. <http://runeberg.org/tiphyc/1878/0207.html> [28.6.2007].
6. Project Runeberg. <http://runeberg.org/salmonsen/2/2/0159.html> [28.6.2007].
7. Geocities. www.geocities.com/acmosh/doctor.html [28.6.2007].